

POZNAVANJE OZNAČEVANJA NEVARNIH SNOVI – POGOJ ZA USPEŠNO INTERVENCIJO

Nevarne snovi so stalni spremljevalec v našem življenju in ker predstavljajo nevarnost za okolico, morajo biti ustrezno označene. V različnih delih sveta se je označevanje tudi različno razvijalo. V zadnjih letih se na tem področju, tudi zaradi splošnih globalizacijskih tokov, skuša vsaj delno poenotiti sistem označevanja. V nekaterih delih to poteka uspešneje, v nekaterih pa smo še daleč od enotnega označevanja. Za nas gasilce je označevanje še posebej pomembno, ker se z nevarnimi snovmi srečamo takrat, ko uidejo nadzoru in je zgodnje prepoznavanje ključnega pomena za uspešno intervencijo. V nadaljevanju si bomo ogledali vrste označevanj, ki so za uspešno posredovanje ključnega pomena.

Krovni zakon, ki ureja to področje je **Zakon o kemikalijah (Ur. l. RS, št. 65/2003)**. Ta, skupaj s podzakonskimi predpisi zagotavlja, da se nevarne kemikalije dajejo v promet na način, ki najmanj ogroža zdravje človeka in okolico. Zakon predpisuje, da mora vsak, ki daje kemikalijo v promet, zanjo izdelati varnostni list in ga dati v uporabo vsakemu poklicnemu uporabniku in uradu za kemikalije. Določeni pa so tudi simboli, s katerimi mora biti označena embalaža, ki vsebuje nevarno snov (slika 1). Simboli so mednarodni in so v skladu z zakonodajo EU, kar pomeni, da so obvezujoči za vse sedanje in nove pridružene članice.

Največji problem za gasilce predstavljajo nevarne snovi, ki so v transportu, saj je predvidljivost vrste in zahtevnosti nesreče v tem primeru manjša. Prav zaradi tega to področje ureja poseben zakon, **Zakon o prevozu nevarnega blaga (Ur. l. RS, št. 96/2002)**. Ta ureja izključno prevoz nevarnega blaga. Vse kemikalije se namreč ne prevažajo kot nevarno blago, prav tako pa vse blago, ki se prevažajo kot nevarno, ni potrebno označevati v skladu z zakonom o kemikalijah. Ta zakon je seveda usklajen z vsemi mednarodnimi predpisi za prevoz nevarnega blaga, saj drugače naša država ne bi niti slučajno 1. maja 2004 postala članica EU. Mednarodno veljavni predpisi pa so:

- Evropski sporazum o mednarodnem cestnem prevozu nevarnega blaga (ADR)
- Pravilnik o mednarodnem železniškem prevozu nevarnega blaga (RID)
- Mednarodne kode o pomorskem prevozu nevarnega blaga (IMDG Code)
- Tehnična navodila za mednarodni letalski prevoz nevarnega blaga (IATA-TI)

Najpomembnejša sta prav gotovo prva dva predpisa, saj je kopenski promet z nevarnimi snovmi v naši državi, zaradi same lege države, najbolj pogost. Vidno označevanje v kopenskem transportu se izvaja na dva načina, ki se najpogosteje pojavljata skupaj. Gre za dva načina razpoznavanja nevarnosti:

1. Označevanje z nalepko (tablo) nevarnosti

Vsako nevarno blago je glede na prevladujočo nevarnost uvrščeno v določen razred. To podrobno ureja predpis ADR, uporablja pa se tudi po pravilniku RID. Nevarno blago je razdeljeno v 13 transportnih razredov, in sicer:

razred 1	eksplozivne snovi,
razred 2	plini,
razred 3	vnetljive tekočine,
razred 4.1	vnetljive trdne snovi,
razred 4.2	samovnetljive snovi,
razred 4.3	snovi, ki v stiku z vodo tvorijo vnetljive pline,
razred 5.1	oksidanti,
razred 5.2	organski peroksidi,
razred 6.1	strupi,

razred 6.2	kužne snovi,
razred 7	radioaktivne snovi,
razred 8	jedke snovi in
razred 9	ostale nevarne snovi

Vsakemu razredu pripada en ali več grafičnih simbolov. Nalepkam (tablam) nevarnosti pravimo tudi "piktogrami". Tovorki, cisterne, zabojniki, itd. morajo biti označeni z nalepkami (tablami) nevarnosti (slika 2). Po teh oznakah sklepamo o glavni nevarnosti in, če obstajajo, o dodatnih nevarnostih prevažanega blaga.

2. Številka nevarnosti

Kadar so vozila označena z oranžnimi tablam s številkami (slika 3), pomeni **zgornja številka** nevarnost prevažanega blaga. Številka za označevanje nevarnosti je sestavljena iz dveh ali treh števk. Na splošno številke označujejo naslednje nevarnosti:

- 2 uhajanje plina zaradi tlaka ali kemične reakcije,
- 3 vnetljivost tekočin (hlapov) in plinov ali samosegrevajoče se tekočine,
- 4 vnetljivost trdnih snovi ali samosegrevajoče se trdne snovi,
- 5 oksidirajoče delovanje (pospeševanje gorenja),
- 6 strupenost ali nevarnost okužbe,
- 7 radioaktivnost,
- 8 jedkost,
- 9 nevarnost spontane močne reakcije

Podvojitve številke pomeni stopnjevanje določene nevarnosti. Če pa je za označitev nevarnosti zadosti ena sama številka, pa ji sledi ničla. Če je pred številko za označevanje nevarnosti dodana črka X, snov nevarno reagira z vodo. Pri teh snoveh se sme voda uporabiti le, če to odobri strokovnjak. Pomen in razlago vseh možnih kombinacij števil, teh je blizu sto, lahko dobimo v več virih, med drugim tudi v podatkovni bazi "Nevsnov".

V spodnjem delu table pa je vpisano UN-število. Za vsako nevarno snov so pri Združenih narodih določili število. Z njo mora biti označen vsak tovorek (slika 3).

V določenih primerih, če se prevažajo več nevarnih snovi se spredaj in zadaj vozilo lahko označi s praznimi oranžnimi tablam, ob straneh pa dodatno še z oštevilčenimi.

Ta označevanja imajo svoje prednosti in slabosti. Prednost je prav gotovo dokaj enostavno označevanje nevarnosti, ki jih določena snov predstavlja. Tudi v kontekstu globalizacije bi bilo tako označevanje zaradi izključne uporabe števil sprejemljivo za ves svet. Ima pa to označevanje tudi nekaj slabosti. Ena je ta, da obstaja nekaj snovi, za katere dogovorjena kombinacija nevarnostnih števil ni primerna, ker so recimo v drugačnem agregatnem stanju. Druga pomanjkljivost pa je, da so na tablah označene samo nevarnosti, ni pa nobenega navodila ali priporočila za posredovanje, evakuacijo in mogoče o zaščitni opremi. Teži se k temu, da bi se sčasoma uspeli dogovoriti za označevanje, ki bi vsebovalo tudi neke vrste poenostavljeno navodilo za ukrepanje že ob prvem koraku posredovanja pri nesreči, se pravi že na vidnih tablah za označevanje. Tudi ta pristop pa ima vrsto pomanjkljivosti, tako da bo preteklo še kar nekaj časa, preden se bomo uspeli uskladiti za kaj takega. Vsaka sprememba prinaša seveda tudi dodatne stroške proizvajalcem nevarnih snovi, ki pa so na drugi strani ekonomsko izredno močni in se takim spremembam, ki bi nam gasilcem ob nesrečah olajšale delo, uspešno upirajo.